00239088

D99/3/32

អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា

នៅចំពោះមុខអង្គបុរេជំនុំជម្រះ

សំណុំរឿងលេខ	:	001/18-07-2007-ECCC/OCIJ (PTC02)
ដាក់ជូនទៅ	:	អង្គបុរេជំនុំជម្រះ
កាលបរិច្ឆេទដាក់ជូន	:	ថ្ងៃទី១៧ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០៨
ភាគីដាក់	:	សហមេធាវីអន្តរជាតិនៃដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី
ភាសា	:	ភាសាដើមជាភាសាអង់គ្លេស និងភាសាខ្មែរ (បកប្រែ)
ប្រភេទឯកសារ	:	សាធារណៈ

សារណារបស់សហមេធាវីអន្តរជាតិនៃដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី តបទៅនឹងសារណារបស់ *អ្នកដែលមិនមែនជាភាគីនៃរឿងក្តី*

ដាក់សារណាជូនដោយ÷

សហមេធាវីនៃដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី

Silke STUDZINSKY

ឯកសារដើម

ORIGINAL DOCUMENT/DOCUMENT ORIGINAL

ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ ទទួល (Date of receipt/Date de reception): 17/11/2008

ម៉ោង (Time/Heure): 15:00

មន្ត្រីទទួលបន្ទុកសំណុំរឿង/Case File Officer/L'agent chargé du dossier:

ឯកសារបានថតចម្លងត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ដើម

CERTIFIED COPY/COPIE CERTIFIÉE CONFORME

ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ នៃការបញ្ជាក់ (Certified Date/Date de certification): 18/11/2008

មន្ត្រីទទួលបន្ទុកសំណុំរឿង/Case File Officer/L'agent chargé du dossier:

ដាក់ជូនទៅ÷

អង្គបុរេជំនុំជម្រះ

ចៅក្រម ប្រាក់ គឹមសាន

ចៅក្រម Rowan DOWNING

ចៅក្រម ន័យ ថុល

ចៅក្រម Katinka LAHUIS

ចៅក្រម ហួត វុទ្ធី

សហមេធាវីការពារក្តី

ការ សាវុត្ថ

Francois ROUX

សហព្រះរាជអាជ្ញា

ជា លាង

Robert PETIT

យ៉ែត ចរិយា

William SMITH

ពេជ្រ សម្បត្តិ

Alex BATE

00239089

D99/3/32

I. សេចក្តីផ្តើម

១. អង្គបុរេជំនុំជម្រះ (“អ.ប.ជ”) បានចេញសេចក្តីអញ្ជើញ[១] ឲ្យភាគីនានាដាក់សារណាតប ចំពោះ សារណារបស់*អ្នកដែលមិនមែនជាភាគីនៃរឿងក្តី* ស្តីអំពីសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ដែល ដាក់ដោយ Antonio Cassese និងអ្នកផ្សេងទៀត សាស្ត្រាចារ្យបណ្ឌិតKai Ambos[២] និង មជ្ឈមណ្ឌលសម្រាប់សិទ្ធិមនុស្សនិងពហុច្បាប់ នៃសាកលវិទ្យាល័យMcGill[៣] ក្នុងការជួយ “អ.ប.ជ” សម្រេចលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍[៤] របស់សហព្រះរាជអាជ្ញាប្រឆាំងនឹងដីកាដំណោះស្រាយ[៥]។

២. សារណារបស់សហមេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យឆ្លើយតបចំពោះបញ្ហាសំខាន់ៗ។ បញ្ហាដែលខ្វែងគំនិតគ្នាគឺ៖

(i) តើសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម មានចែងនៅក្នុងច្បាប់អ.វ.ត.ក និង/ឬ ក្រោមក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៥៦? តើសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមក្នុងទម្រង់ទទួលខុសត្រូវ អាចយកមកអនុវត្តចំពោះមុខអ.វ.ត.កបានឬទេ?

(ii) នៅក្នុងអំឡុងពេលពាក់ព័ន្ធឆ្នាំ១៩៧៥-១៩៧៩ តើសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមមានចែងនៅក្នុងច្បាប់ទំនៀមទំលាប់អន្តរជាតិហើយឬនៅ?

(iii) តើសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម មានភាពស្របគ្នានឹងគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព គោលការណ៍គ្មានទោសប្រសិនគ្មានច្បាប់ចែងឬទេ?

---

[១] *រឿងក្តី កាំង ហ្កេកអ៊ាវ* សេចក្តីបង្គាប់ឲ្យភាគីដាក់សារណាតបចំពោះសារណារបស់អ្នកដែលមិនមែនភាគីនៃរឿងក្តី កាលពីថ្ងៃទី៣០ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨ ឯកសារលេខD99/3/28។

[២] ហៅថា “សារណារបស់ Ambos”

[៣] ហៅថា “សារណារបស់ Mc Gill”

[៤] *រឿងក្តី កាំង ហ្កេកអ៊ាវ* បណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់សហព្រះរាជអាជ្ញាប្រឆាំងនឹងដីកាបញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះកាំងហ្កេកអ៊ាវ ហៅ ឌុច ចុះថ្ងៃទី៨ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៨ ឯកសារលេខ D99/3/3។

[៥] *រឿងក្តី កាំង ហ្កេកអ៊ាវ* ដីកាបញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះកាំង ហ្កេកអ៊ាវ កាលពីថ្ងៃទី៨ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៨ ឯកសារលេខD99។

00239090

II សេចក្តីសង្ខេបនននីតិករណ៍

៣. សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ទី៣ មិនមានចែងនៅក្នុងមាត្រា២៩ នៃច្បាប់អ.វ.ត.ក ឬនៅក្នុងមាត្រាពាក់ព័ន្ធនៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៥៦ទេ ដូច្នេះទម្រង់នេះមិនអាចយកមកអនុវត្តបានទេ។

៤. សហមេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបានលើកឡើងថា ទ្រឹស្តីសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មទម្រង់ទី៣ មិនអាចយកមកអនុវត្តចំពោះមុខអ.វ.ត.ក ដោយសារទ្រឹស្តីនេះមិនមានចែងនៅក្នុងច្បាប់ទំនៀមទំលាប់ក្នុងអំឡុងពេលពាក់ព័ន្ធឆ្នាំ១៩៧៥ ដល់ឆ្នាំ១៩៧៩។

III. កំណត់សម្គាល់បឋម

៥. គោលបំណងសារណារបស់*អ្នកដែលមិនមែនភាគីនៃរឿងក្តី* គឺដើម្បីជួយចៅក្រមសម្រេចរឿងក្តីឱ្យបានសមស្រប។ ដូច្នេះ អង្គបុរេជំនុំជម្រះគួរអញ្ជើញអ្នកជំនាញដែលឯករាជ្យ និងអព្យាក្រឹត។

សហមេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីកត់សម្គាល់ថា "អ.ប.ជ"បានចេញសេចក្តីអញ្ជើញសាស្ត្រាចារ្យបណ្ឌិត Antonio Cassese ដែលជាចៅក្រម*រឿងក្តីTadic* នៅអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលរបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវី ("ICTY") ដែលជាតុលាការប្រើប្រាស់ទ្រឹស្តីសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមក្នុងទម្រង់ទទួលខុសត្រូវដំបូងគេនៅក្នុងច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ។ តាមពិត សាស្ត្រាចារ្យបណ្ឌិតCassese មានភាពលម្អៀង នៅពេលគាត់ដាក់សារណារបស់*អ្នកដែលមិនមែនភាគីនៃរឿងក្តី* លើកឡើងអំពីបញ្ហាថាតើសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមអាចយកមកអនុវត្តនៅចំពោះមុខអ.វ.ត.កទេ ហើយគាត់ការពារនិងគាំទ្រនូវសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល។

ដូច្នេះ យើងគួរពិនិត្យចំពោះសារណារបស់*អ្នកដែលមិនមែនភាគីនៃរឿងក្តី* ផ្សេងទៀត។

IV. អង្គហេតុពាក់ព័ន្ធ

00239091

D99/3/32

៦. ទ្រឹស្ដីសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមក្នុងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ អាចរកឃើញនៅក្នុងទ្រឹស្ដីអង់គ្លេសនៃគោលបំណងរួម។ ទាំងនៅក្នុងច្បាប់ក្នុងស្រុក និងនៅក្នុងច្បាប់បរទេស ការចូលរួមប្រព្រឹត្ត(ទូទៅ) និងការចូលរួមប្រព្រឹត្តដែលពាក់ព័ន្ធគោលបំណងរួម ឬផែនការរួម មានលក្ខណៈផ្សេងគ្នា។ ភាពខុសគ្នារបស់ចំណុចទាំងពីរនេះត្រង់ថា នៅពេលការចូលរួមប្រព្រឹត្តបានបង្កើតនូវគោលបំណងរួម ហើយមានការកំណត់តួនាទីនៅក្នុងការប្រព្រឹត្តនោះ សមាជិកនីមួយៗនៃគោលបំណងរួមត្រូវទទួលខុសត្រូវស្មើៗគ្នា ដោយមិនគិតពីភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃបទល្មើសដែលគាត់បានចូលរួម និងតួនាទីរបស់គាត់ទេ។ ផ្ទុយមកវិញ ចំពោះករណីចូលរួមប្រព្រឹត្តដោយគ្មានគោលបំណងរួម ការទទួលខុសត្រូវនៃចារីនីមួយៗត្រូវបានកំណត់ដោយផ្អែកលើបទល្មើសដែលខ្លួនបានប្រព្រឹត្ត។[៦]

៧. នៅក្នុងឆ្នាំ១៩៩៩ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលICTY បានប្រកាសនៅក្នុង*រឿងក្ដីTadic* ថា សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមមាននៅក្នុងច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ[៧]នៅក្នុងពេលវេលាពាក់ព័ន្ធនោះ ដូច្នេះតុលាការបានសម្រេចឲ្យសមាជិកនីមួយៗនៃ"ផែនការរួម" ទទួលខុសត្រូវស្មើៗគ្នា ដោយមិនគិតអំពីភាពធ្ងន់ធ្ងររបស់បទល្មើស ឬការចូលរួមប្រព្រឹត្តរបស់បុគ្គលនីមួយៗទេ។[៨]

៨. អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ដោយផ្អែកស្ទើរតែទាំងស្រុងលើច្បាប់យុត្តិសាស្ត្រក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី២ បានធ្វើការវែកញែកទម្រង់ទាំងបីនៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម៖

---

[៦] សូមមើល I. Bantekas and S. Nash *"ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ"* បោះពុម្ពផ្សាយលើកទីបី ផ្នែកទី២, ២.៥ ទំព័រទី២៩។

[៧] *រឿងក្ដីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់នឹង Tadic* សេចក្ដីសម្រេចរបស់តុលាការកំពូល (ថ្ងៃទី១៥ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៩៩) កថាខណ្ឌទី១៩៤ និងកថាខណ្ឌបន្តបន្ទាប់។ សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមជាទម្រង់ទទួលខុសត្រូវ បានសម្រេចជាបន្តបន្ទាប់ដោយពិតប្រាកដចំពោះអង្គជំនុំជម្រះនានារបស់តុលាការICTY។ សូមមើល ឧទា. *រឿងក្ដីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់នឹង Vasiljevic,* IT-98-32-A, អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍, សាលក្រម, ថ្ងៃទី២៥ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៤, កថាខណ្ឌទី៨៧ និងកថាខណ្ឌបន្តបន្ទាប់ទៀត។

[៨] សូមមើល សាលក្រម *រឿងក្ដីVasiljevic* កំណត់សម្គាល់ខាងលើលេខ៧ កថាខណ្ឌទី៦៧។

[៩] សូមមើលសេចក្ដីសន្និដ្ឋាននៅក្នុងសារណារបស់*អ្នកដែលមិនមែនភាគីនៃរឿងក្ដី* របស់ K. Ambos កាលពីថ្ងៃទី២៧ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨, ឯកសារលេខ D99/3/27 នៅទំព័រទី៥។

(i) ទម្រង់ជាមូលដ្ឋាន គឺជាទម្រង់ដែលអ្នកចូលរួម ប្រព្រឹត្តដោយឈរលើមូលដ្ឋាន "ផែនការរួម" ឬ"គម្រោងការណ៍រួម" និងដោយមាន"ចេតនា"រួម ("សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មទម្រង់ទី១")។

(ii) ទម្រង់ជាប្រព័ន្ធ ឧទាហរណ៍ករណីនៅជំរុំឃុំឃាំង ដែលសមាជិកយោធា ឬអង្គភាពរដ្ឋបាល ដូចជាជនដែលគ្រប់គ្រងជំរុំឃុំឃាំង បានប្រព្រឹត្តបទល្មើសនានាដោយឈរលើមូលដ្ឋាន "ផែនការរួម" ឬ "គោលបំណងរួម" ("សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មទម្រង់ទី២")។

(iii) "ទម្រង់ពង្រីកបន្ថែម" ដែលសហចារីម្នាក់ចូលរួមប្រព្រឹត្តសកម្មភាពលើសពីគម្រោងរួម ប៉ុន្តែសកម្មភាពរបស់ជននោះ បានត្រូវបង្កើតជា"ផលវិបាកដែលកើតឡើងដោយឯកឯង និងដែលអាចដឹងជាមុន" ក្នុងសម្រេចផែនការ ("សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មទម្រង់ទី៣")។

៤. តុលាការផ្សេងៗបានធ្វើការសម្រេចរបស់ខ្លួន បន្ទាប់ពីមានច្បាប់យុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការ ICTY និងតុលាការICTRជាបន្តបន្ទាប់។[១០] នៅក្នុងរឿងក្តីថ្មីៗនៃតុលាការកូនកាត់ ក្រុមប្រឹក្សាពិសេសរបស់ប្រទេសទីម័រខាងកើតសម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មធ្ងន់ធ្ងរ[១១] កំពុងអនុវត្តនូវទ្រឹស្តីសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ហើយតុលាការពិសេសសម្រាប់ប្រទេសសេរ៉ាឡេអូន("SCSL") ក៏កំពុងអនុវត្តទ្រឹស្តីនេះដែរ[១២]។

---

[១០] សូមមើលឧទា. *រដ្ឋអាជ្ញាទល់នឹងStakic* IT-97-24-A, របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍, កថាខណ្ឌទី៦៤ ទី៦៥។ រដ្ឋអាជ្ញាទល់នឹង Simba ICTR-01-76-T, អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង, សាលក្រម ថ្ងៃទី១៣ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៥ កថាខណ្ឌទី៣៨៦ ទី៣៨៨។

[១១] សូមមើល រដ្ឋអាជ្ញាទល់នឹង *Perreira,* របស់ក្រុមប្រឹក្សាពិសេសសម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មធ្ងន់ធ្ងរ, ថ្ងៃទី២៧ ខែមេសា ឆ្នាំ២០០៥ នៅកថាខណ្ឌ១៩-២០។

[១២] *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់នឹង Alex Tamba Brima និងជនផ្សេងទៀត* សំណុំរឿងលេខSCSL-2004-16-A អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ថ្ងៃទី២២ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៨ កថាខណ្ឌ ៧២-៨៧។

IV. ទឡ្ហីករណ៍
សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម និងច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតឲ្យមានអ.វ.ត.ក

១០. ជាដំបូង យើងត្រូវកំណត់ថាតើសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម មានចែងនៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតឲ្យមានអ.វ.ត.កទេ។ សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមមិនមានចែងនៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតឲ្យមានអ.វ.ត.កទេ។ ច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតឲ្យមានអ.វ.ត.ក មិនមានរួមបញ្ចូលសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មក្នុងទម្រង់ទទួលខុសត្រូវច្បាស់លាស់ទេ។ មាត្រា២៩ នៃច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតអ.វ.ត.ក[១៣] បានចែងអំពីការទទួលខុសត្រូវរបស់ជនសង្ស័យណាមួយ ដែលមានផែនការញុះញង់ បញ្ជា ប្រព្រឹត្ត ឬជួយនិងជំរុញក្នុងការរៀបចំផែនការ ឬការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មដែលមានចែងនៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតឲ្យមានអ.វ.ត.ក។

១១. ការបកស្រាយនៅក្នុង*រឿងក្តីTadic* ដែលលើកឡើងថា "ការប្រព្រឹត្តបទល្មើសមួយក្នុងចំណោមបទល្មើសនានាដែលមានចែងនៅក្នុងមាត្រា២ មាត្រា៣ មាត្រា៤ ឬមាត្រា៥នៃច្បាប់លក្ខន្តិកៈ អាចនឹងកើតឡើងតាមរយៈការចូលរួមប្រព្រឹត្តដើម្បីសម្រេចនូវគោលបំណងឬផែនការរួម"[១៤] គឺជាការបកស្រាយបែបទូលាយដើម្បីផ្តល់យុត្តិកម្មចំពោះទស្សនៈដែលថាទម្រង់សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទាំងបី កើតចេញមកពីការ"ប្រព្រឹត្ត"ឧក្រិដ្ឋកម្ម។ ជាពិសេស ធាតុផ្សំចេតនា និងធាតុផ្សំអំពើពិរុទ្ធ មិនមានចែងទាក់ទងនឹងការទទួលខុសត្រូវជារួមនៅក្នុងច្បាប់លក្ខន្តិកៈទេ។

១២. សារណារបស់McGill មិនបានលើកឡើងអំពីបញ្ហាថាតើសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមមានចែងនៅក្នុងច្បាប់អ.វ.ត.កទេ។ សារណារបស់Ambos[១៥] បានលើកឡើងថា ធាតុផ្សំជាក់លាក់របស់សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មទម្រង់ទី១ ទម្រង់ទី២ និងទម្រង់ទី៣ មិនមាននៅក្នុងច្បាប់លក្ខន្តិកៈ ប៉ុន្តែមាននៅក្នុងច្បាប់យុត្តិសាស្ត្រទំនៀមទំលាប់។

---

[១៣] មាត្រា២៩ នៃច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតអ.វ.ត.ក ដូចគ្នានឹងមាត្រា៧(១)នៃច្បាប់លក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការICTY។

[១៤] *សូមមើលខាងលើ*នៅជើងទំព័រលេខ៧(Tadic) កថាខណ្ឌ១៨៨។

[១៥] សារណារបស់ Ambos, II.២, ទំព័រទី២១ ទី២២។

សហមេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី បានយល់ឃើញថា ទម្រង់សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មទម្រង់ទី៣ មិនអាចចេញមកពីពាក្យ"ប្រព្រឹត្តបទល្មើស"ដែលមានចែងនៅក្នុងមាត្រា២៩ នៃច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតឱ្យមានអ.វ.ត.ក ទេ។

គ្រប់ទឡ្ហីករណ៍នៃគោលនយោបាយផ្សេងៗ ដូចជាភាពចាំបាច់ផ្នែកសីលធម៌ក្នុងការកាត់សេចក្តីអ្នកទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុតសម្រាប់អំពើឃោរឃៅជាច្រើន មិនអាចធ្វើឱ្យត្រឹមត្រូវតាមការពង្រីកនូវលក្ខន្តិកៈអ.វ.ត.កឱ្យបានច្បាស់និងត្រង់ៗ ហើយរួមបញ្ចូលទម្រង់សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម *ទាំងអស់* នៅក្នុងពាក្យ"ប្រព្រឹត្ត"នោះទេ។

ជាពិសេស សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ទី៣ សម្រេចឱ្យបុគ្គលម្នាក់ទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើ*ដែលប្រព្រឹត្ត*ដោយបុគ្គលសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមផ្សេងទៀត។ ដូច្នេះ ជនទាំងឡាយដែលត្រូវបានសម្រេចឱ្យទទួលខុសត្រូវតាមរយៈទម្រង់ទី៣ មិនបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសដោយផ្ទាល់ទេ។

១៣. នៅពេលច្បាប់លក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូមមិនបានប្រើពាក្យ"សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម"ដោយផ្ទាល់ទេ ប៉ុន្តែច្បាប់នេះបានចែងយ៉ាងច្បាស់អំពីការទទួលខុសត្រូវ នៅពេលជនចូលរួមប្រព្រឹត្តបទល្មើសតាមរយៈក្រុមជនដែលប្រព្រឹត្តដោយមានគោលបំណងរួម ហើយការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មត្រូវស្ថិតនៅក្នុងយុត្តាធិការតុលាការ។[១៦]

ទោះបីជាមានច្បាប់យុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការICTY ស្តីពីសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម និងមាត្រា២៥(៣)(ឃ)នៃច្បាប់លក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូមក្នុងពេលធ្វើពង្រាងនិងអនុម័តច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតឱ្យមានអ.វ.ត.ក ក្តី ក៏ច្បាប់នេះមិនមានចែងច្បាស់អំពីសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមក្នុងទម្រង់ទទួលខុសត្រូវទេ។

លើសពីនេះ ការលុបចោលសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមយ៉ាងច្បាស់នៅក្នុងច្បាប់អ.វ.ត.ក ធ្វើឱ្យមានការសន្និដ្ឋានថា សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមមិនបានរួមបញ្ចូលក្នុងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវទេ។

---

[១៦] មាត្រា ២៥(៣) នៃច្បាប់លក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម។ សូមមើលផងដែរ *រឿងក្តីរដ្ឋអាជ្ញា តទល់នឹង Thomas Lubanga Dyilo* សេចក្តីសម្រេចលើការបញ្ជាក់បទចោទប្រកាន់ សំណុំរឿងលេខICC-01/04-01/06-803-tEN ICC Pre-Trial ChamberI ស្ថានភាពនៅក្នុងសាធារណរដ្ឋប្រជាធិតេយ្យកុងហ្គោ ថ្ងៃទី២៩ ខែមករា ឆ្នាំ២០០៧ កថាខណ្ឌទី៣២៦ ដល់៣៣០ នៅពេលអង្គបុរេជំនុំជម្រះគាំទ្រទ្រឹស្តីការចូលរួមប្រព្រឹត្ត ជាជាងសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មនៅក្នុងន័យមាត្រា២៥(៣)នៃច្បាប់លក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម។

00239095

D99/3/32

១៤. សហមេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីសន្និដ្ឋានថា សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មទម្រង់ទី៣មិនអាចប្រើដោយផ្ទាល់ឬដោយប្រយោលពីមាត្រា២៩នៃច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតឱ្យមានអ.វ.ត.កទេ។

សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្ម និងច្បាប់ជាតិរបស់កម្ពុជាក្នុងអំឡុងពេលពាក់ព័ន្ធ

១៥. ទោះបីជាអ.វ.ត.កមានយុត្តាធិការលើក្រមច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៥៦ក្នុងអំឡុងពេលពាក់ព័ន្ធក្តី ក៏ក្រមនេះមិនមានចែងអំពីការទទួលខុសត្រូវក្នុងទម្រង់ទី៣នៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទេ។ សារណារបស់McGill[១៧] និងសារណារបស់Ambos[១៨] បានបញ្ជាក់ថាក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៥៦មិនបានទទួលស្គាល់ទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដូចសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មទម្រង់ទី៣ទេ។

១៦. សហមេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីយល់ស្របនឹងសេចក្តីសន្និដ្ឋាននេះ ដោយផ្អែកលើអង្គហេតុដែលថា មាត្រា៨២៖ការចូលរួមប្រព្រឹត្ត និងមាត្រា៨៣៖ការសមគំនិត នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ចែងតែអំពីស្ថានភាពដែលចុងចោទចូលរួមប្រព្រឹត្តបទចូលរួមប្រព្រឹត្ត ឬក៏បទសមគំនិត។ គ្មានបទប្បញ្ញត្តិណាមួយក្នុងក្រមនេះ មានចែងអំពីការទទួលខុសត្រូវដែលស្រដៀងនឹងសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ទី៣ទេ។

[១៧] សារណារបស់ Mc Gill កថាខណ្ឌទី៣៨-៣៩។

[១៨] សារណារបស់ Ambos II.៤ ទំព័រទី២៩, ទី៣០។

00239096

D99/3/32

សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ជាច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិក្នុងអំឡុងពេលដែលពាក់ព័ន្ធ

១៧. សហមេធាវីរបស់ដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីសន្និដ្ឋានថា ទ្រឹស្ដីនៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ជាពិសេសទម្រង់ពង្រីក មិនបានបង្កើតជាផ្នែកមួយនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិនៅក្នុងអំឡុងពេលដែលពាក់ព័ន្ធឡើយ។ ម៉្យាងវិញទៀត សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ទីមួយ និងទម្រង់ទីពីរ អាចត្រូវបានគេចាត់ទុកដូចគ្នាដែរ។ អត្ថិភាពនៃវិធានច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិមានលក្ខខណ្ឌតម្រូវ (ក) ការអនុវត្តន៍ជាទូទៅ និងស៊ីសង្វាក់គ្នារបស់រដ្ឋ និង (ខ) *គំនិតគតិយុត្ត (opinion juris)*។[១៩]

១៨. ប៉ុន្តែ នៅក្នុងបរិបទនេះ គេអាចចោទជាសំណួរឡើងថាតើយុត្តិសាស្ត្ររបស់សាលាក្ដីយោធាអន្តរជាតិ ជាផ្នែកមួយនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិនៅចន្លោះឆ្នាំ១៩៧៥ និង១៩៧៩ ដែរឬទេ ពីព្រោះតែរបាយការណ៍ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៣ របស់អគ្គលេខាធិកា ស្ដីពីការបង្កើតសាលាក្ដីឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវី ត្រូវបានគេចាត់ទុកថា ជាការបង្ហាញជាលើកដំបូងអំពីឋានៈនៃទំនៀមទម្លាប់។ គេបានលើកឡើងថា សាលាក្ដីឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវី "គួរអនុវត្តវិធានច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិ ដែលវាជាផ្នែកមួយនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ *ដោយគ្មានមន្ទិលសង្ស័យណាមួយឡើយ*[២០]"(...) ហើយផ្នែកនៃច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិមានលក្ខណៈជាទំនៀមទម្លាប់នេះ បានប្រែក្លាយជាផ្នែកមួយនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ ដែលនៅជាធរមាននៅក្នុងជម្លោះប្រដាប់អាវុធ ដូចមានចែងនៅក្នុងធម្មនុញ្ញនៃសាលាក្ដីយោធាអន្តរជាតិ(...)។[២១]

---

[១៩] ទស្សនាវដ្ដីអន្តរជាតិនៃកាកបាទក្រហម ច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់ វ៉ុលលីម ៨៧ លេខ ៨៥៧ ខែមីនា ឆ្នាំ២០០៥ ទំព័រទី ១៧៨។

[២០] គូសបញ្ជាក់បន្ថែម។

[២១] របាយការណ៍របស់អគ្គលេខាធិការ អនុលោមតាមវាក្យខណ្ឌទី ២នៃសេចក្ដីសម្រេចរបស់ក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខលេខ ៨០៨(១៩៩៣) វាក្យខណ្ឌទី ៣៤ ដល់ វាក្យខណ្ឌទី ៣៥។

១៩. គេអាចផ្តល់អំណះអំណាងនៅក្នុងន័យនេះថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍នៃស.ក.អ.យ.វ ដែលបានបញ្ចូលទ្រឹស្តីនៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមនេះនៅក្នុងរឿងក្តី *Tadić* មិនបានធ្វើការវិភាគឱ្យបានហ្មត់ចត់អំពីការអនុវត្តរបស់រដ្ឋ ឬក៏*គំនិតគតិយុត្តិ*។

២០. អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍បានបង្ហាញនៅក្នុងរឿងក្តី *Tadić* ថា សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ទីមួយ និងទីពីរ យ៉ាងហោចណាស់ គឺជាផ្នែកមួយនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ។ ប៉ុន្តែ ចំពោះសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ទីបីវិញ អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍ខកខានមិនបានធ្វើការសន្និដ្ឋានឱ្យរឹងមាំ និងស្រដៀងគ្នា ដោយសារតែផលវិបាកនៃឧទាហរណ៍[២២]ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍ចង្អុលយោង។ ការដកស្រង់រឿងក្តីនៃអំពើហិង្សារបស់ក្រុមជនឥតសណ្តាប់ធ្នាប់ បានឆ្លុះបញ្ចាំងខ្លាំងលើសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មទម្រង់ទីមួយ ជាពិសេសគឺ ចារីមានគម្រោងរួម(កើតឡើងដោយឯកឯង) ហើយក្រោយមក ចូលរួមប្រព្រឹត្តតាមរយៈអំពើនៃការសម្លាប់ខុសៗគ្នា។

២១. សារណារបស់ Mc Gill សន្និដ្ឋានថា យុត្តិសាស្ត្ររបស់សង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ បានលើកឡើងនៅក្នុងរឿងក្តីរបស់ *Tadić* មិនសូវជារឹងមាំឡើយ ហើយសារណានេះកត់សម្គាល់ឃើញថា រឿងក្តី *Essen Lynching* និង *Borkum* មិនសូវជាបង្ហាញច្បាស់អំពីតួនាទី ឬចេតនារបស់អ្នកចូលរួមប្រព្រឹត្តនីមួយៗ។ ហេតុដូច្នេះ រឿងក្តីទាំងពីរនេះត្រូវបានគេទាញការសន្និដ្ឋានចេញពីអំណះអំណាងរបស់អយ្យការ និងពីការរកឃើញអំពីពិរុទ្ធភាព នៅពេលបញ្ចប់កិច្ចដំណើរការនីតិវិធី។[២៣]

២២. សារណារបស់ Ambos សន្និដ្ឋានថា រឿងក្តីសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរដែលគេចង្អុលយោងនៅក្នុងរឿងក្តីរបស់ *Tadić* ដើម្បីផ្តល់ជាទឡ្ហីករណ៍គាំទ្រថា សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ទីបីត្រូវ

---

[២២] រឿងក្តី Essen Lynching និង រឿងក្តី Borkum Island។ សូមអានជើងទំព័រទី៥ ខាងលើ, វាក្យខណ្ឌទី ២០៧ ដល់វាក្យខណ្ឌទី ២១០។

[២៣] សារណារបស់ Mc Gill វាក្យខណ្ឌទី១៥ និង វាក្យខណ្ឌទី ២៣ ដល់វាក្យខណ្ឌទី ២៤។

បានរឿងក្តីសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរទទួលស្គាល់នោះ, មិនបានបង្ហាញថា សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ទីបីនេះ ត្រូវបានគេយកមកអនុវត្តនោះទេ។[២៤] សហមេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីសន្និដ្ឋានថា នៅក្នុងរឿងក្តីទាំងពីរ ចុងចោទមានវត្តមាន ឬក៏នៅកៀកនឹងទីកន្លែងដែលឃាតកម្មទាំងឡាយបានកើតឡើងតែម្តង ហើយចុងចោទទាំងអស់នេះមិនត្រូវបានគេចោទប្រកាន់ថាបានពាក់ព័ន្ធក្នុងការចូលរួមនៅក្នុងផែនការណ៍ដែលមានលក្ខណៈធំធេងហួសពីការប្រព្រឹត្តខុសច្បាប់លើអ្នកទោសឡើយ។

២៣. មិនតែប៉ុណ្ណោះ យើងមិនឃើញមានអត្ថិភាពនៃការអនុវត្តជារួមរបស់រដ្ឋ។ ឧទាហរណ៍ប្រទេសអាល្លឺម៉ង់ ប្រទេសហូឡង់ដ៏ និងប្រទេសស្វីស មិនបានយកទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវបែបនេះ ទៅបញ្ចូលនៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌរបស់ខ្លួនឡើយ។ ប៉ុន្តែ នៅក្នុងប្រទេសដទៃៗវិញ ដូចជា ចក្រភពអង់គ្លេស ប្រទេសកាណាដា សហរដ្ឋអាមេរិក ដែលបានបញ្ចូលទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងឡាយដែលអាចប្រមើលមើលឃើញ ប៉ុន្តែមិនមានបំណង, បានធ្វើឱ្យគេរិះគន់យ៉ាងចាស់ដៃចំពោះទ្រឹស្តីនេះ។[២៥]

២៤. ការចង្អុលយោងលើករណីនៃប្រទេសអ៊ីតាលី[២៦] ក៏មានលក្ខណៈស្រដៀងគ្នាដែរ ដែលមិនមានជាឧទាហរណ៍ដែលចង្អុលបង្ហាញដើម្បីបង្កើតសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ទីបីឡើយ ដោយសារតែលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃចេតនាឧក្រិដ្ឋមិនត្រូវបានលើកឡើងឱ្យបានច្បាស់លាស់ ហើយចារីមិនត្រូវបានចាប់ឱ្យទទួលខុសត្រូវ ក្នុងករណីដែល“ការសម្លាប់គឺជាព្រឹត្តិហេតុពិសេស ហើយមិនត្រូវបានគេប្រមើលមើលឃើញ”។[២៧]

---

[២៤] សារណារបស់ Ambos II.៣.៣. វាក្យខណ្ឌទី ២៨ ដល់វាក្យខណ្ឌទី ២៩។ សូមអានផងដែរ Allison Marston Danner និង Jenny S. Martinez សមាគមន៍ឧក្រិដ្ឋ: សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម, ការទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់លើ និង ការវិវឌ្ឍន៍នៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ (២០០៤) សាកលវិទ្យាល័យច្បាប់នៃVanderbilt ឯកសារស្រាវជ្រាវ លេខ ៨៧ វាក្យខណ្ឌទី ៣៨ ដល់ វាក្យខណ្ឌទី ៤០។

[២៥] សូមអានសារណារបស់ Mc Gill វាក្យខណ្ឌទី ៣៥, វាក្យខណ្ឌទី ៣៦។ សូមអាន Allison, ជើងទំព័រទី៦ ខាងលើ, វាក្យខណ្ឌទី ៣២។

[២៦] សូមអានជើងទំព័រទី៧(Tadic) ខាងលើ, វាក្យខណ្ឌទី ២១៥ ដល់វាក្យខណ្ឌទី ២១៩។

[២៧] សូមអានជើងទំព័រទី៧(Tadic) ខាងលើ, វាក្យខណ្ឌទី ២១៧។

00239099

២៥. យើងអាចសន្និដ្ឋានថា ឧទាហរណ៍ដែលបានចង្អុលយោងនៅក្នុងរឿងក្តី Tadić មិនបានបង្កើតជាករណីថា តាមយុត្តិសាស្ត្រជាតិ ឬយុត្តិសាស្ត្រអន្តរជាតិសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ទីបីគឺជាច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិឡើយ។ សហមេធាវីរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីក៏អះអាងដូចគ្នាដែរ។
មិនថាតាមរយៈយុត្តិសាស្ត្រពីមុន ឬការអនុវត្តន៍របស់រដ្ឋ អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍នៅក្នុងរឿងក្តី Tadić ខកខានមិនបានបង្ហាញអំពីអត្ថិភាពនៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ទីបីថាជា "ច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ"។

អនុសញ្ញាអន្តរជាតិ និងសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម

២៦. បញ្ហាចោទមួយទៀតដែលត្រូវយកមកពិចារណាគឺថាតើ តាំងមុនមក ទ្រឹស្តីសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមនេះត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយអនុសញ្ញាអន្តរជាតិដែរឬទេ ដែលហេតុដូច្នេះហើយបង្កើតជាផ្នែកមួយនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ។

២៧. សិទ្ធិសញ្ញាអន្តរជាតិដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងរឿងក្តី Tadić[២៨] រួមមានដូចជាអនុសញ្ញាស្តីពីការបង្ក្រាបការទម្លាក់គ្រាប់បែករបស់ភេរវករ និងលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម មិនជាប់ពាក់ព័ន្ធចំពោះអំឡុងពេលដែលពាក់ព័ន្ធនេះទេ គឺអំឡុងពេលចាប់ពីឆ្នាំ១៩៧៥ ដល់ឆ្នាំ១៩៧៩។
ដូច្នេះ នៅក្នុងអំឡុងពេលនេះ មិនមានអនុសញ្ញា ឬសិទ្ធិសញ្ញាណាមួយដែលមានស្រាប់ ហើយគាំទ្រដល់ទ្រឹស្តីសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមនេះឡើយ។

---

[២៨] សូមអានជើងទំព័រទី៧(Tadic) ខាងលើ, វាក្យខណ្ឌទី ២២១។

00239100

D99/3/32

គោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព

២៨. ច្បាប់អ.វ.ត.ក បានរួមបញ្ចូលបទប្បញ្ញត្តិនៅក្នុងមាត្រា ៣៣ ថ្មី ដោយយោងលើមាត្រា ១៥ នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ("កសអពន") ដែលចែងថា:

> "គ្មានជនណាម្នាក់ ត្រូវជាប់ពិរុទ្ធពីបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ចំពោះអំពើ ឬការខកខានណាមួយ ដែលមិនបានចាត់ជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ស្របតាមច្បាប់ជាតិ ឬច្បាប់អន្តរជាតិ ក្នុងខណៈពេលប្រព្រឹត្ត នោះឡើយ។ ដូចគ្នានេះ មិនត្រូវដាក់ទោសឱ្យធ្ងន់ជាងទោសដែលអនុវត្តក្នុងខណៈពេលប្រព្រឹត្តបទល្មើស ឡើយ។ ប្រសិនបើក្រោយពីការប្រព្រឹត្តបទល្មើសហើយ ច្បាប់បានបញ្ញត្តិឱ្យមានការដាក់ទោសស្រាល ជាងមុន ជនល្មើសត្រូវទទួលអត្ថប្រយោជន៍ពីការដាក់ទោសស្រាលជាងនេះ។"

២៩. គេត្រូវតែគូសបញ្ជាក់ថា គោលការណ៍នេះត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយច្បាប់ជាតិ និងអន្តរជាតិ ហើយចងកាតព្វកិច្ចដល់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដោយសារព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាគឺជារដ្ឋភាគីនៃសន្ធិសញ្ញា ដែលបានផ្តល់សច្ចាប័ននៅថ្ងៃទី២៦ ខែឧសភា ឆ្នាំ១៩៩២។[២៩]

៣០. *គោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព* - ជា *គោលការណ៍យុត្តិធម៌* - ចែងថា ឧក្រិដ្ឋកម្ម *និងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ* ដែលដាក់បន្ទុកលើចុងចោទ ត្រូវតែមានអត្ថិភាព ហើយអាចប្រមើលមើលឃើញ នៅពេលដែលឧក្រិដ្ឋកម្មដូចដែលបានចោទប្រកាន់ បានប្រព្រឹត្តឡើង។[៣០] ដោយសារតែមិនមានការបង្កើតឡើងថា សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ទីបី មានអត្ថិភាពនៅក្នុងច្បាប់ជាតិ ហើយមិនមែនជាផ្នែកមួយនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិត្រឹមឆ្នាំ ១៩៧៥, ការអនុវត្តន៍គោលការណ៍ប្រតិសកម្ម គឺជាការរំលោភបំពានលើគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព។

៣១. នៅពេលពិចារណាវិសាលភាពនៃមាត្រា ២៩ នៃច្បាប់អ.វ.ត.ក ក្នុងលក្ខណៈទូលាយ ការរះគន់យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ[៣១] ចំពោះទ្រឹស្តីនៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម(ទម្រង់ទីបី) នៅតែមាននៅឡើយ

---

[២៩] ប្រទេសកម្ពុជាចុះហត្ថលេខាលើកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋនិងសិទ្ធិនយោបាយ ថ្ងៃទី១៧ ខែតុលា ឆ្នាំ១៩៨០។

[៣០] គោលការណ៍ *គ្មានបទល្មើសប្រសិនបើគ្មានច្បាប់ចែង* រួមមានគោលការណ៍៤គឺ: lex scripta, lex certa, lex stricta, និង lex praevia។

[៣១] សូមអាន ក. Cassese *"ដែនកំណត់សមស្របនៃការទទួលខុសត្រូវរបស់បុគ្គល អនុលោមតាមទ្រឹស្តីសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម"* ទិនានុប្បវត្តិនៃតុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ លេខ ៥ (២០០៧) ទំព័រលេខ ១០៩។

00239101

D94/3/32

ហើយមិនមានមូលដ្ឋានសម្អាងហេតុណាមួយសមហេតុផល ក្នុងការចាត់ទុកសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ទីបីថាជា ច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិឡើយ នៅក្នុងអំឡុងពេលចាប់ពីឆ្នាំ១៩៧០ ដល់ ឆ្នាំ១៩៧៩។

៣២. ដូច្នេះ សហមេធាវីរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីយល់ស្របជាមួយនឹងការរិះគន់ ចំពោះយុត្តិសាស្ត្ររបស់សហរដ្ឋអាមេរិក ដែលបានលើកឡើងខាងលើ ដូចមាននៅក្នុងសារណារបស់សាកលវិទ្យាល័យ McGill នៅក្នុងវាក្យខណ្ឌទី ៣៥ ដល់ វាក្យខណ្ឌទី ៣៧, និងចំពោះយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការជាតិ និងអន្តរជាតិ ព្រមទាំងអ្នកប្រាជ្ញជាតិនិងអន្តរជាតិវាក្យខណ្ឌទី ៤១ ដល់ វាក្យខណ្ឌទី ៥៣ ។ វិសាលភាពធំធេងនៃមតិរិះគន់នៅក្នុងតុលាការជាតិ ឬអន្តរជាតិ បានបង្ហាញស្រាប់ហើយថា ក្នុងកម្រិតមួយទូលំទូលាយបំផុតនោះ សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមគឺនៅមានមតិជំទាស់គ្នាយ៉ាងខ្លាំងនៅឡើយ។

V. សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

៣៣. ដើម្បីគាំទ្រដល់សារណារបស់ Ambos និងផ្នែកមួយចំនួននៃសារណារបស់ McGill, សហមេធាវីរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីសន្និដ្ឋានថា សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មទម្រង់ទីបី មិនអនុវត្តបានឡើយ នៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក ដោយសារតែទម្រង់នេះមិនមានចងក្រងនៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ឆ្នាំ ១៩៥៦ និង ច្បាប់អ.វ.ត.ក។ ហើយទម្រង់នេះមិនអាចចាត់ទុកថាជាច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិឡើយនៅក្នុងអំឡុងពេលដែលពាក់ព័ន្ធនេះ គឺចន្លោះឆ្នាំ១៩៧៥ និង ឆ្នាំ១៩៧៩។ ការអនុវត្តន៍សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទម្រង់ទីបីនៅ អ.វ.ត.ក នឹងបង្កើតជាការរំលោភបំពានលើគោលការណ៍ *គ្មានបទល្មើសប្រសិនបើគ្មានច្បាប់ចែង*។

ដាក់ជូនដោយគោរពពីសហមេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី

Silke STUDZINSKY

ចុះហត្ថលេខានៅទីក្រុងភ្នំពេញ, ថ្ងៃទី១៧ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០៨